

๒๐๐ ปี วันพระบรมราชสมภพ
พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

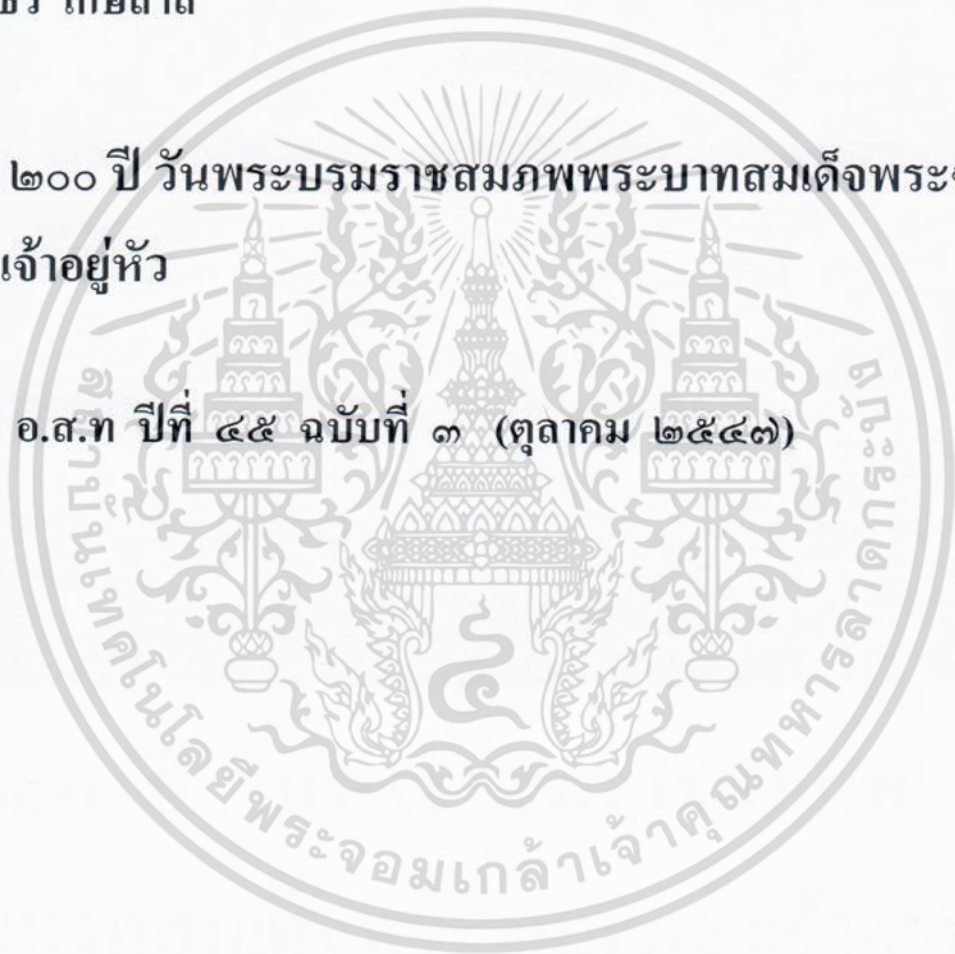

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ผู้เขียน: พงศธร เกษดำดี

ชื่อบทความ: ๒๐๐ ปี วันพระบรมราชสมภพพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัว

ที่มา: อนุสาร อ.ส.ท ปีที่ ๔๕ ฉบับที่ ๓ (ตุลาคม ๒๕๔๓)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

๒๐๐ ปี วันพระบรมราชสมภพ
พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

พงศธร เกษสำลี

แปลจากบทความภาษาอังกฤษของฟิลิฐุ เจริญวงศ์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สแกนจากหนังสือสมุดภาพรัชกาลที่ ๑ ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชสมภพเมื่อ
วันที่ ๑๘ ตุลาคม
พุทธศักราช ๒๓๔๗ จนถึง

บัดนี้ ก็นับว่าครบ ๒๐๐ ปี วันพระบรมราชสมภพพอดี อย่างไรก็ตาม พระราชกรณียกิจที่ทรงปฏิบัติเพื่อประเทศชาติอันเป็นที่รักของพระองค์ ตลอดจนพระราชภารกิจที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชโอรส ได้ทรงรับช่วงปฏิบัติสืบเนื่องตามรอยพระยุคลบาทต่อมานั้น กลับไม่เป็นที่รับรู้กันอย่างกว้างขวางเท่าที่ควร แม้ว่ารัชกาลของพระองค์ (พ.ศ. ๒๓๕๔-๒๔๑๑) จะเป็นช่วงที่สำคัญยิ่งของการสร้าง ความมั่นคงของประเทศไทย ทั้งในระดับภูมิภาค และระดับโลก

น่าแปลกใจที่พระราชอัจฉริยภาพของพระองค์ในฐานะรัฐบุรุษที่ทรงภูมิปัญญาและความเชื่อมั่นมักจะถูกมองข้ามไป ทั้ง ๆ ที่เป็นเพราะพระปรีชาสามารถในทางการทูต และพระวิสัยทัศน์อันกว้างไกลของพระองค์ ท่าน ซึ่งยังคงอำนวยประโยชน์อยู่แม้ในปัจจุบันนั่นเอง ที่ช่วยป้องกันประเทศสยามมิให้ตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษและฝรั่งเศส ทำให้สยามเป็นชาติเดียวในเอเชียอาคเนย์ที่ยังคงดำรงความเป็นอิสราภาพอยู่ได้ในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๒๔

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้นักสอนศาสนาเปิดโรงเรียนเผยแผ่ศาสนาคริสต์และวัฒนธรรมตะวันตกให้แก่ประชาชนชาวสยามได้อย่างเสรี ทั้งด้านภาษาต่างประเทศ วรรณกรรม การรักษาโรค และวิทยาศาสตร์ การที่ทรงนำความรู้ใหม่ ๆ เหล่านี้มาสู่ประชาชนนั่นเอง ที่ช่วยให้พระองค์สามารถพัฒนาประเทศชาติให้ทันสมัยและสามารถติดต่อกับนานาชาติอารยประเทศได้อย่างสะดวกสบายต่อไปในภายหน้า

พระองค์ทรงผนวชเป็นภิกษุตั้งแต่พระชนมพรรษา ๒๐ พรรษา ตลอดระยะเวลา ๒๗ ปี ในภิกษุภาวะนี้ นับได้ว่าเป็นช่วงเวลาที่สำคัญยิ่งของพระองค์ โดยเฉพาะการที่ทรงเลือกที่จะสละวิถีชีวิตอันทรงอิสรียศในราชสำนักมาทรงดำรงชีวิตที่เรียบง่ายแบบนักบวช

การที่ทรงอยู่ในภิกษุภาวะเปิดโอกาสให้พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมี

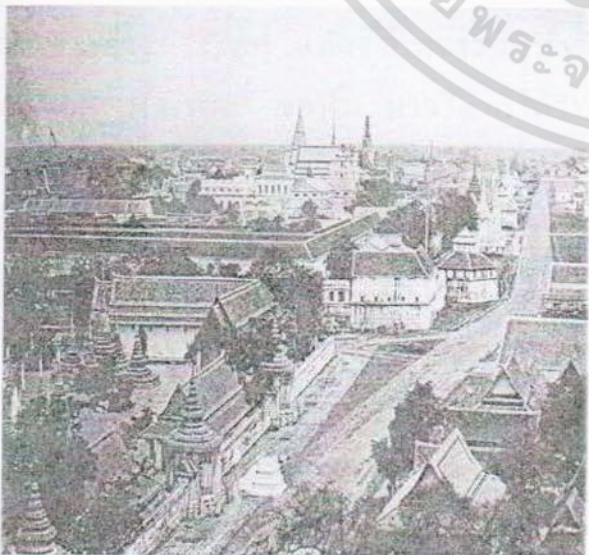
โอกาสได้รุดลงไปท้าวราชอาณาจักร การออก
 บินขบถทำให้พระองค์ได้ทรงมีโอกาส
 ไกล่ชิดสามัญชนและทรงทราบถึงความ
 ต้องการอันแท้จริงของราษฎร ซึ่งโอกาส
 เช่นนี้จะเป็นไปได้ยากยิ่งหากพระองค์ยังทรง
 ใช้ชีวิตเยี่ยงเจ้านายชั้นสูงอยู่ใน
 พระบรมมหาราชวัง นอกจากนั้น ยังดู
 เหมือนว่าการที่ได้ทรงคลุกคลีกับชีวิตแบบ
 สามัญชนนี้เอง ที่ส่งอิทธิพลให้มีการปฏิรูป
 สังคมในรัชสมัยของพระองค์

พระองค์ทรงอุทิศเวลาในการศึกษา
 ความรู้ทางพระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง โดย
 ทรงเริ่มต้นการศึกษาที่วัดสมอราย (วัดราชาธิ
 วาส) จนกระทั่งทรงรอบรู้แตกฉานใน
 พระไตรปิฎก และทรงได้รับพระบรมราช
 โองการแต่งตั้งให้เป็นเจ้าอาวาสครองวัดบวร
 ปรีดีธรรมชื่น มีการจัดพิมพ์พระไตรปิฎก
 และในที่สุดทรงจัดตั้งธรรมยุติกนิกายขึ้น เพื่อ
 ส่งเสริมพระสงฆ์ไทยให้มีการปฏิบัติตามพระ
 ธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด

การที่ได้ทรงศึกษาภาษาบาลีและ
 สันสกฤตทำให้ทรงเกิดแรงจูงใจที่จะศึกษา
 ภาษาของประเทศเพื่อนบ้านต่อไป เช่น
 ภาษาเขมร ภาษาลาว ภาษาพม่า และภาษา
 เวียดนาม ซึ่งนำไปสู่การศึกษาภาษาอังกฤษที่
 ทรงใช้ได้อย่างแตกฉาน ภาษาเขียนที่ปรากฏ
 ในจดหมายหลายฉบับนั้น แสดงให้เห็นถึง
 พระปรีชาสามารถในการใช้ถ้อยคำที่
 สละสลวยน่าอ่าน ทั้งยังทรงศึกษาภาษา
 ละตินกับสังฆราชปาเลกัวส์ชาวฝรั่งเศส ผล
 จากการแลกเปลี่ยนการศึกษานี้ทำให้เกิดการ
 จัดทำหนังสือรวบรวมศัพท์ภาษาไทยแปล
 เป็นภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส และละตินขึ้น

นอกเหนือจากพระปรีชาทางด้าน
 ภาษาแล้ว พระองค์ยังทรงมีความเชี่ยวชาญ
 ในวิทยาการแผนตะวันตกหลายแขนง
 โดยเฉพาะดาราศาสตร์ ซึ่งทรงเชี่ยวชาญถึง
 ชั้นคำนวณเวลาการเกิดของสุริยุปราคาได้
 อย่างแม่นยำ ความสนพระราชหฤทัยในดาร่า
 ศาสตร์เห็นได้จากการการที่ทรงสะสมกล้อง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการ
 ไม่ว่าการณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และ

คูหาไว้จำนวนมาก ขณะเดียวกันก็ยังทรงใฝ่พระราชหฤทัยเป็นอย่างสูงในศิลปวัฒนธรรม ประเพณีของไทย และการรักษาให้คงอยู่คู่ชาติไทยต่อไปด้วย การที่ทรงสนพระราชหฤทัยในประวัติศาสตร์และโบราณคดี ทำให้ทรงเป็นผู้ค้นพบหลักศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงมหาราชแห่งกรุงสุโขทัยและด้วยพระราชนิยมในศิลปะ ก็ส่งผลให้มีการบูรณปฏิสังขรณ์และก่อสร้างวัดวาอารามหลายแห่งในกรุงเทพฯ นอกจากนี้ ยังโปรดให้มีการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐาน เช่นถนนและคลองขึ้นในพระมหานครเป็นจำนวนมาก ในด้านข่าวสารประสัมพันธ์ ก็โปรดให้จัดตั้งโรงพิมพ์ “อักษรพิมพ์การ” มีการพิมพ์หนังสือราชกิจจานุเบกษาขึ้น เพื่อเผยแพร่ข่าวสารของทางราชการ โปรดให้ตั้งโรงพยาบาลหลวงขึ้นใน พ.ศ.๒๔๐๓ เพื่อผลิตเงินเหรียญแบบตะวันตกขึ้นใช้แทนการใช้เงินพดด้วงและหอยเบี้ยแบบโบราณ

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ ยังทรงเป็นเลิศในการเจรจาข้อตกลงทางการทูตระหว่างต่างประเทศ หลังจากทรงรอดูทำให้อยู่ระยะหนึ่ง เซอร์ จอห์น บาวริง ก็ได้รับการโปรดเกล้าฯ ให้เข้าเฝ้าเพื่อเจรจาข้อตกลงในสัญญาทางการค้าระหว่างประเทศ เมื่อ พ.ศ.๒๓๙๘ ในฐานะข้าหลวงใหญ่ฮ่องกงผู้แทนสำนักการต่างประเทศของอังกฤษ เข้าได้รับพระมหากรุณาธิคุณเป็นอย่างมากจากพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ ถึงขนาดพระราชทานเครื่องดื่มน้ำและชิการ์จากพระหัตถ์ที่เดียว

การศึกษาล่าสุดของนักวิชาการได้ผลสรุปว่าสนธิสัญญาบาวริง ซึ่งครั้งนั้นถือกันว่าเป็นสัญญาที่สยามเสียเปรียบเป็นอย่างมากนั้น ความจริงกลับเป็นการทำให้ข้าราชการขุนนางสยาม และพ่อค้าชาวจีนต้องพัฒนาตนเองครั้งใหญ่ เพื่อให้มีความสามารถทัดเทียมกับพ่อค้าชาวตะวันตก และนั่นมีผลให้ตลาดการค้าของสยามเจริญเติบโตอย่างเห็นได้ชัดเจน

สนธิสัญญาบาวริงนี้ ได้นำไปสู่การทำสนธิสัญญากับประเทศอื่น ๆ อีกหลายประเทศ รวมทั้งประเทศฝรั่งเศส ดปรตุเกส เนเธอร์แลนด์ เยอรมนี และสหรัฐอเมริกา สินค้านำเข้าและสินค้าส่งออกมีการกำหนดอัตราภาษีและจำกัดปริมาณอย่างมีมาตรฐาน ชาวต่างชาติได้รับอนุญาตให้ตั้งที่อยู่อาศัยในประเทศได้ และหากเกิดข้อขัดแย้งทางกฎหมาย ก็ให้อยู่ในอำนาจของสถานกงสุลของแต่ละประเทศเป็นผู้ตัดสินกันเอง

แม้ว่าการศึกสงครามในรัชสมัยของพระองค์จะเริ่มเบาบางลงมากแล้ว แต่กำลังรบของสยามก็ยังไม่มั่นคงพอสำหรับการป้องกันประเทศในการรบแบบใหม่ ดังนั้นพระองค์จึงทรงวางรากฐานกองทัพสยามให้ทันสมัยและมีแสนยานุภาพ โดยจ้างครูฝึกทหารมาจากอังกฤษ มีการจัดตั้งหน่วยทหารแบบยุโรป เช่น กองทหารรักษาพระองค์ กองทหารราบ และกองทหารปืนใหญ่ จัดซื้อปืนใหญ่ ปืนเล็กยาว ปืนไรเฟิล ตลอดจนมีการจัดสร้างเรือรบที่เป็นเรือกลไฟขึ้นด้วย

นี่เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการวิจัยเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ ทรงติดต่อกับบุคคลสำคัญของประเทศต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอตลอดรัชกาลของพระองค์ แม้กระทั่งทรงแลกเปลี่ยนพระราชหัตถเลขาและเครื่องราชบรรณาการกับพระสันตปาปาปิอุสที่ ๘ ซึ่งทรงส่งเสริมให้สยามเข้าร่วมงาน PARIS EXHIBITION เมื่อ พ.ศ.๒๔๑๐

พระองค์ทรงทราบด้วยสายพระเนตรอันยาวไกลว่าประเทศสยามไม่สามารถแยกตัวอยู่โดยปราศจากอิทธิทางเทคโนโลยีและการเมืองจากประเทศตะวันตกได้อีกต่อไป เหตุผลหนึ่งที่สยามยังคงดำรงความเป็นเอกราชไว้ได้ ก็เนื่องจากการที่พระองค์ทรงตระหนักถึงปัญหาที่ประเทศกำลังเผชิญอยู่นั่นเอง

“การที่ต้องถูกล้อมรอบถึง ๒-๓ ด้านด้วยประเทศมหาอำนาจที่เป็นอยู่เดี๋ยวนี้ ประเทศเล็ก ๆ อย่างเราจะทำอะไรได้ สมมุติว่าเราพบเหมืองทองในประเทศของเรา ซึ่งจะมีผลประโยชน์นับล้าน ๆ เพียงพอที่จะซื้อเรือรบได้เป็นร้อย ๆ ลำ เราก็ยังไม่สามารถจะต่อสู้กับพวกเขาได้อยู่ดี เพราะเราคงจะต้องซื้อหาเรือรบและอาวุธแบบเดียวกันนั้นจากประเทศของเขา เรายังไม่สามารถผลิตสิ่งเหล่านี้ได้เอง ถึงแม้ว่าเราจะมีเงินทองพอที่จะซื้อหาอาวุธมาได้ก็จริง แต่เขาสามารถจะหยุดขายให้เราเมื่อใดก็ได้ ถ้าเขารู้สึกว่าเราเริ่มมีอาวุธยุทธโศปกรณ์มากเกินไปเสียแล้ว อาวุธที่จะใช้ได้แท้จริงสำหรับเราก็คือปากและจิตใจที่รอบรู้และชาญฉลาด เพื่อหาทางป้องกันตัวเองให้ได้”

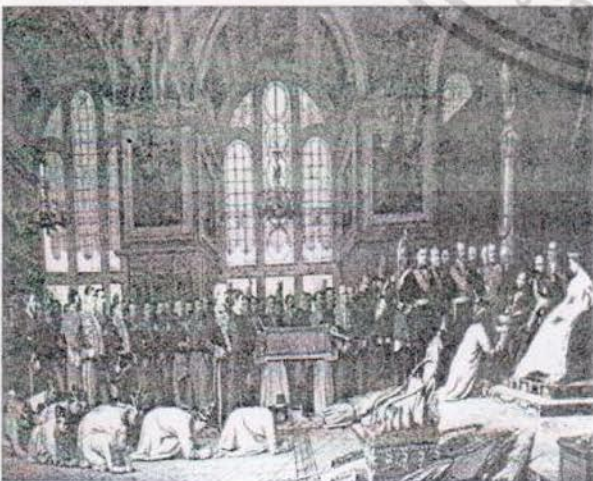
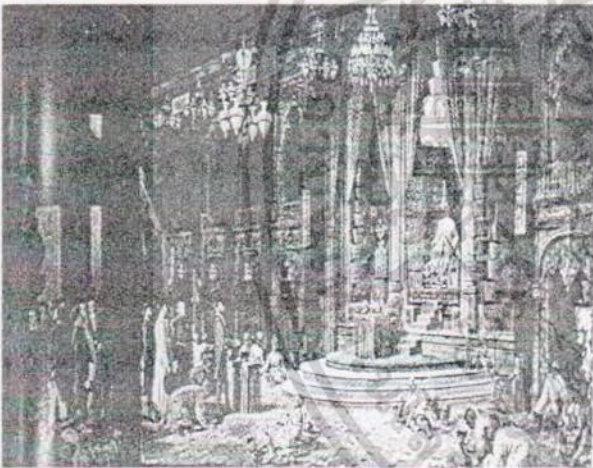
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรรมใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ.๒๔๑๑ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ เสด็จแปรพระราชฐานไปยังตำบลหว้ากอ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์เพื่อทอดพระเนตรสุริยุปราคาเต็มดวงพร้อมด้วยเซอร์เฮนรี ออร์ด ข้าหลวงใหญ่สิงคโปร์ นักดาราศาสตร์ชาวอังกฤษ ฝรั่งเศสและพระราชวงศ์ ตลอดจนข้าราชการบริพารฝ่ายไทย พระองค์ทรงภาคภูมิใจพระราชหฤทัยมาก ที่พระราชอาคันตุกะ ตลอดจนข้าราชการต่างรู้สึกแปลกใจและยอมรับพระปรีชาสามารถในการที่ทรงคำนวณ การเกิดสุริยุปราคาในครั้งนั้นได้อย่างแม่นยำ หลังจากเสด็จนิวัติกรุงเทพมหานคร พระองค์ก็ทรงประจวบด้วยไข้มาลาเรีย และเสด็จสวรรคตเมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ.๒๔๑๑ พระชนมพรรษา ๖๔ พรรษา

มีคำกล่าวที่ว่า “พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๔ ทรงเป็นพระมหากษัตริย์สยามองค์สุดท้ายที่ได้ทรงพระตำราญกับการเป็นกษัตริย์” นักประวัติศาสตร์ทั้งชาวไทยและชาวตะวันตกต่างก็พากันหาเหตุผลว่าหากคำกล่าวนั้นเป็นความจริง พระองค์จะทรงพระตำราญกับชีวิตในพุทธศตวรรษที่ ๒๔ ได้อย่างไรกัน ในเมื่อยุคนั้นเป็นยุคแห่งความผันผวนยุ่งยากทางการเมืองต่าง ๆ ซึ่งในวโรกาสครบ ๒๐๐ ปี วันพระบรมราชสมภพนี้ คงจะต้องเทิดทูนพระเกียรติคุณว่า พระองค์ท่านได้ทรงเผชิญกับเหตุการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้มาด้วยพระวิริยอุตสาหะ พระขันติธรรม และพระวิสัยทัศน์อันกว้างไกล

ด้วยทรงประกอบพระราชกรณียกิจที่สำคัญ และทรงพระปรีชาสามารถในวิชาการหลายแขนงเป็นที่ตระหนักรู้ไปทั่วโลก องค์การ UNESCO จึงร่วมเฉลิมฉลองวโรกาสครบ ๒๐๐ ปี วันพระบรมราชสมภพของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว วันที่ ๑๘ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๔๗ โดยประกาศยกย่องพระเกียรติคุณให้ทรงเป็นบุคคลสำคัญของโลกในสาขาการศึกษา วิทยาศาสตร์ วัฒนธรรม สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และการคมนาคมสื่อสาร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้